

" : "

Rakopi sot vo ova kniga e napi {an od edna gol ema li -nost, a se odnesuva na druga¹.

Rakopi sot e napi {an po povod edna godi {ni na, a se objavuva po povod druga.

Rakopi sot e napi {an vo 1919, po povod {esnaeset godi ni od smrtta na Goce Del -ev, a za prv pat se objavuva po povod sto godi ni od negovata smrt i od Ili indenskoto vostani e (1903-2003).

Go napi {al so svoja raka \or-e Petrov.

*

Rakopi sov se prenesuva od kol eno na kol eno vo semejstvoto Troja-anec.

Spi ro Petrov i \or-e Petrov bile bra}a (od Varo{, Pri lep). Spi ro bil deset godi ni postar.

Si not na Spi ro, Metodija Petrov Troja-anec, kako mlad bil li -en sekretar na \or-e vo Sofija. Bil vo Sofija koga e \or-e otepan, 1921.

Na zakopot na \or-e, Metodija Petrov Troja-anec }e se zakol ne deka }e go odmazdi. U{te vedna{ bil sovetuvan da si bega od Sofija. Taka oti {ol za Berl in.

Vo Berl in Metodija Troja-anec zavr{il za stomatolog vo 1928.

Rakopi sot bil vo semejni te arhi vi i nedostapen na javnosta se do deneska.

Si not na Metodija, Dr. Zdravko Troja-anec, od Skopje, go prevede od bugarski i go prezenti ra rakopi sov.

*

Koga -ovek v raka gi dr` i po` ol teni te stranici i spi {ani so mnogu gust, si ten rakopi s - precrtuvan, dopol nuvan, prepravan... - }e si re-e deka v race dr` i istorija. I toa dvojna.

¹ Ovoj predgovor i ncijal no e pi {uvan samo za |or-evatya beseda za Goce Dol -ev, no se odnesuva na obe te besedi na \or-e Petrov - i onaa za Goce Del -ev i onaa za Pere To{ev.

Prvo: ona za {to tekstot zboruva (`ivotot i deloto na Goce Del `ev) u{te vo vremeto koga e napi {an tekstot ve}e bilo istorija.

No, vtoro: i sami ot tekst - bez da znae avtorot - bil istorija (artefakt od rakata na \or-e Petrov).

I istori `arot bil istorija,

*

Pred nekolku godini rabotev na istoriski istra `uvawa kako podloga za igran film koj vo toa vreme go podgotvuvav. Prikaskata na filmot delumno se slu-uva{e denes, a delumno na po-etakot od 20-tiot vek. Istoriški ot del se slu-uva{e na dve mesta: na ameri kanski ot Div Zapad i vo Makedonija.

Ne veruvam deka igran film mo `e da bide istorisko `etivo. (Toa se odnesuva i na roman, drama, raskaz, pesna, skulptura.) Ima mnogu pri `ini za toa. Glavnata cel na eden igran film (roman, pesna, drama...) e umetni `kata, a ne fakti `kata vistica. Duri i koga rabotat vrz istoriska podloga, avtorite/umetnicite sozdavaat (izmisluvaat) detaqi, sceni i likovi. Pa, tie ne ni bile tamu koga ne{tata se slu-uvale. Retko koj od avtorite na filmot "Titanik", na primer, bil tamu koga potonal brodot "Titanik". Vo najdobar slu-aj, igran film mo `e da bide blea ilustracija na istorijata. Ili podloga za mitologizirane na istata.

No, od druga strana, cvrsto veruvam deka avtorite/umetnicite moraat da dadat se od sebe deloto da bide {to poverno na periodot i na nastanite - i so duhot, i so podatocite. Mnogu luje (gleda-i, `itateli) naivno gi smetaat umetni `kite dela za rekonstrukcija na istoriskata vistica. Zatoa veruvam deka ne samo idejata, tuku i site propratni detali treba da bidat verni na onaa vistica za koja smetame deka e istoriska - odnesuvawe i razmisluvawe na lu|eto (likovite) vo semejstvoto i op{testvoto, javen i privaten jazik (dijalog), obl eka (kostim), arhitektura...

Kolku taa istoriska vistica se pokl opuva so faktot, a kolku so mitot - toa e ve}e drugo pra{awe.

Za vo ovoj film da im bideme verni na faktite, baravme istoriski podatoci za `ivotot vo toa vreme i na Diviot Zapad i vo ilindenska Makedonija. Dolgo kopavme po arhivite vo Skopje, Bitola, Sofija, Solun, Istanbul, Pariz,

London, Wujork... Nekoi od tie materijali bea dostapni za naj{ i rokata javnost, a nekoi bea retko - ili ni koga{ - objavuvani.

*

Rakopisot vo ova kniga e eden od takvite - dosega neobjaveni -istoriski materijali od i za minatoto na makedonskiot narod.

Tuka se objavuva bez intervencii od posrednici.

*

Nekoi od detaqite na koi pri ova arhivsko istra`uvawe za filmit naiduvavme ne se vklupuvaa vo slikata koja mnoguma od nas ja imaat za toj period na Diviot zapad i vo ovoj del od Otomanskata imperija.

Zabele`anive slu-ki i situacii od minatoto -esto se otkrivaa pred nas poinakvi od ona kako gi pametime od u-ebnicite po istorija ili od popularnata umetnost (film, literatura, ili drug format na mitologizirawe). Pi{uva`ot na mitovi bil slab u-enik po istorija.

Na primer, Bili Kid bil roden vo Bruklin, Wujork; mnogu kauboi bile crnci; a i Krale Marko zaginal borej}i se od stranata na Turcite (i na edinstvenite negovi freski toj nema mustaci, tuku brada).

Slu-ките i situacii te koi gi otkrivavme niz ova istra`uvawe bea ba{ onakvi kakvi {to se slu-ките vo `ivotot: Edni bea herojski, drugi obi-ni, tretinainvni, nekoi -udni, nekoi nesmasni, nekoi nadrealni.... ba{ kako vo `ivotot.

*

Ona po {to ova minato se razlikuva od zaboravenoto sekojdnevie na minatoto e tokmu toa {to ovie momenti ne se zaboraveni.

A, ne se zaboraveni ne samo poradi zna-eweto {to tie slu-ki go imaat za dene{nicata, tuku i zatoa {to soznaniето za niv ni treba nam, na lu|eto od dninata.

Nam ni treba soznaniето za ovie slu-ki za da ni ka`e od kade doajame, koi sme, kako se odnesuval e na{ite dedovci i kako nivnoto odnesuvawe vl ijaelo

na ona { to za nas deneska e dene{ ni ca.

Vo ova a potreba da znaeme pove}e za mi natoto i so toa da znaeme pove}e za sebe (za sebe kako lu|e, ama i za sebe kako lu|e od odredeno mesto ili od odredena grupa), nie lu|eto (od razni kul turi i istorii) podgotveni sme da go -ueme ona { to ni treba, a ne samo ona { to navisti na bilo. Legendata e -esto pati povkusna od vi sti nata.

Zatoa e ubavo koga legendata }e se soo-i so vi sti nata. Nekoga{ legendata }e bide potrvena, nekoga{ }e bide dekonstruirana vo ime na vi sti nata. Vo obata slu-aja, }e pobedi vi sti nata, i so toa dene{ ni cata }e bide pobogata.

*

Obel odenuvaweto na besedata-bi ografi ja koja \or-e Petrov ja napi {al za svojot soborec Goce Del -ev e eden takov mig.

*

Odbel e` uvaweto na godi { ni nata od smrtta na Goce Del -ev vo 1919 i ova a beseda se dve od rani te alki vo sozda vaweto na mi tot za Goce. Ovoj star rakopi s im slu` el i na istorijata i na mi tot.

*

[to zna-i ovoj rakopi s od \or-e za Goce za na{ eto podobro razbi rawe na toa koi sme i od kade do|ame }e ka` at istori -arite i - osobeno - publ ikata denes i vo i dni na.

No, mnogu e pova` no sl ednovo:

vozbuduvaweto v race da se dr` i istoriski artefakt (pa makar i vo faksi mi l) - koj pri toa od svoja perspekti va i sami ot zboruva za u{ te podal e-na istorija - mo` e da bide osnova za refleksi ja na temata istorijata kako sega{ nost.

Odnosno: ovoj rakopi s mo` e da ne zami sli { to od ona { to denes ni se slu-uva (i { to od ona { to denes go zapi { uvame ili ne go zapi { uvame) utre }e bide vredna istorija koja na nekoj i den -i tatel }e mu pomogne da se osoznae sebe

i svojot identitet. I { to od ona denes }e bi de utre mi t.

Mil -o Man-evski